

JEL: F1, F16

საქართველოს და ირანის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები

თეიმურაზ ყანდაშვილი,
ეკონომიკის დოქტორი,
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის პროფესორი
თბილისი, საქართველო
E-mail: t.kandashvili@gtu.ge
orcid.org/0000-0003-3319-7105

ლელა კოჭლამაზაშვილი,
ეკონომიკის დოქტორი,
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის პროფესორი
თბილისი, საქართველო
E-mail: l.kochlamazashvili@gtu.ge
orcid.org/0000-0002-7952-6587

თამარ ქობლიანიძე,
ეკონომიკის დოქტორი,
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის პროფესორი
თბილისი, საქართველო
tamar.koblianidze@gtu.ge
orcid.org/0000-0002-5256-548X

შემოსულია რედაქციში:
თებერვალი, 2020
რეცენზირებულია:
მარტი, 2020

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ სასიცოცხლო მნიშვნელობა შეიძინა საქართველოს ეკონომიკის მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში ინტეგრაციამ. დამყარდა სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობები მსოფლიოს მრავალ ქვეყანასთან, პირველ რიგში კი მეზობელ ქვეყნებთან. გამონაკლისს ირანის ისლამური რესპუბლიკა წარმოადგენდა.

სტატიის კვლევის მიზანს წარმოადგენს საქართველო - ირანის ისლამური რესპუბლიკის ეკონომიკური ურთიერთობები. ყურადღება გამახვილებულია იმ დარგებზე, რომელთაც მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ ორმხრივი ურთიერთობების განვითარებაში.

2006 წლიდან საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობა ირანის ისლამურ რესპუბლიკასთან მზარდი ტენდენციით ხასიათდება, თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ იმპორტის წილი ექსპორტს ბევრად სჭარბობს. ექსპორტის წახალისება და ხელშეწყობა სახელმწიფოს ერთ-ერთ პრიორიტეტად არის გამოცხადებული, მაგრამ ჯერ-ჯერობით, სრულად არ არის ათვისებული ეკონომიკის, მათ შორის სოფლის მეურნეობის ის დარგები, რომლის საექსპორტო პოტენციალიც ქვეყანაშია.

ნაშრომში განხილულია საქართველოსა და ირანის ისლამურ რესპუბლიკას შორის ბოლო წლების სავაჭრო ბრუნვა, ექსპორტ-იმპორტის ძირითადი სასაქონლო ჯგუფები, ინვესტიციები.

საკვანძო სიტყვები: სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობები, სავაჭრო ბრუნვა, ექსპორტი, იმპორტი, ინვესტიცია.

JEL: F1, F16

TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND IRAN

Teimuraz Kandashvili,

Doctor of Economics, Professor of
Georgian Technical University
Tbilisi, Georgia
t.kandashvili@gtu.ge
orcid.org/0000-0003-3319-7105

Lela Kochlamazashvili,

Doctor of Economics, Professor of
Georgian Technical University
Tbilisi, Georgia
l.kochlamazashvili@gtu.ge
orcid.org/0000-0002-7952-6587

Tamar Koblianidze,

Doctor of Economics, Professor of
Georgian Technical University
Tbilisi, Georgia
tamar.koblianidze@gtu.ge
orcid.org/0000-0002-5256-548X

After gaining independence, the integration of the Georgian economy into the world economic space has become vital. Trade and economic relations have been established with many countries around the world, especially with neighboring countries. The Islamic Republic of Iran was an exception. The purpose of the research of the article is the economic relations between Georgia and the Islamic Republic of Iran. The focus is on the areas that play an important role in the development of bilateral relations.

Georgia's trade and economic relations with the Islamic Republic of Iran have been growing since 2006, but it should be noted that the share of imports far exceeds exports. Encouraging and promoting exports is one of the priorities of the state, but so far, the sectors of the economy, including agriculture, whose export potential is in the country, have not been fully exploited. The paper discusses the recent trade turnover between Georgia and the Islamic Republic of Iran, major export and import groups, and investments.

Keywords: Trade and economic relations, trade turnover, exports, imports, investment.

Edited by:

February, 2020

Reviewed by:

March, 2020

დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანასთან. მათ შორისაა ირანის ისლამური რესპუბლიკა. ირან - საქართველოს ურთიერთობებს ხანგრძლივი ისტორია აქვს. პერსპექტივის გათვალისწინებით ირანი საქართველოსთვის სერიოზული პარტნიორი და რეგიონის მეზობელია.

ირან-საქართველოს ურთიერთობები ბევრი მიმართულებით ვითარდება. მნიშვნელოვანია ორი ქვეყნის ურთიერთობების გაღრმავება სავაჭრო-ეკონომიკურ ასპექტში. ასევე პრიორიტეტულია ტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, მეცხოველეობის, მშენებლობისა და ენერჯეტიკის სფერო. ამ მიმართულებით თანამშრომლობა ორ ქვეყანას შორის დაწყებულია და გარკვეული შედეგებიც სახეზეა. ირანის ისლამური რესპუბლიკა უზარმაზარი ენერჯორესურსების მფლობელია. საქართველოსთვის ძალიან მნიშვნელოვანია ენერჯოუსაფრთხოებისათვის სანდო პარტნიორი[1].

ბოლო წლებში საქართველოს სავაჭრო ბრუნვა მზარდი ტენდენციით ხასიათდება, თუმცა, იმპორტის წილი ექსპორტზე ბევრად მეტია. ვაჭრობა ქვეყნებს საშუალებას აძლევს აკეთონ ის, რაშიც საუკეთესო არიან, თუმცა მთავარი საკითხია თუ ვინ როგორ იყენებს ამ საშუალებას.

ექსპორტის წახალისება და ხელშეწყობა სახელმწიფოს ერთ-ერთ პრიორიტეტად არის გამოცხადებული, თუმცა, ჯერჯერობით, სრულად არ არის ათვისებული ეკონომიკის, მათ შორის განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობის ის დარგები, რომლის საექსპორტო პოტენციალიც ქვეყანაშია.

2015 წლიდან 2018 წლის ჩათვლით, საქართველოსა და ირანს შორის სავაჭრო ბრუნვა გამოირჩეოდა ზრდის ტენდენციით, 2015 წ. - 128,10 მლნ, 2016 წ. - 131,13 მლნ, 2017 წ.- 181,55 მლნ, ხოლო 2018 წელს ბრუნვა 251,90 მლნ, ხოლო 2019 წელს 258.30 მლნ, აშშ დოლარამდე გაიზარდა (იხ.ცხრილი 1).

ცხრილი 1

საქართველო - ირანის ისლამური რესპუბლიკის სავაჭრო ბრუნვა 2007-2019 წწ.

წლები	2014	2015	2016	2017	2018	2019
მლნ. აშშ დოლარი						
სულ	150,83	128 10	131,13	181,55	251,90	258.30
ექსპორტი (აშშ \$)	28,21	35,78	46,59	76,35	74,16	71.23
იმპორტი	122,62	92,32	84,54	105,19	177,74	187.07

წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. №07/3144 [2]

2019 წლის მონაცემებით, საქართველოს სავაჭრო ბრუნვა ირანის ისლამურ რესპუბლიკასთან, წინა წლის მონაცემებთან შედარებით, 3%-ით გაიზარდა და 258,30 მლნ დოლარი შეადგინა, ხოლო ექსპორტი შემცირდა 4%-ით და 71,23 მლნ დოლარი შეადგინა.

საქართველოდან ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში 2019 წელს გატანილ იქნა შემდეგი საქონელი, (იხ.,ცხრილი 2).

საქართველოდან ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში 2019 წელს გატანილ იქნა შემდეგი საქონელი, (იხ.,ცხრილი 2).

ცხრილი 2

საქართველოდან ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში 2019 წელს ექსპორტირებული ძირითადი საქონელი (მლნ დოლარი)

სულ - მათ შორის:		% - მთლიანი ექსპორტის მიმართებით
ფეროშენადნობები	14.4	20.2
ცხვრის ხორცი	12.35	17.3

ხე-ტყის მასალა	11.64	16.3
სინთეზური მონომერები	6.72	9.4
საბურავები (ახალი)	3.83	5.4
სიგარები, სიგარილები და სიგარეტები	1.83	2,6
მინის ჭურჭელი	1.77	2,5
ხელის პნევმატური ინსტრუმენტები	1.22	1,7
სისხლი სამედიცინო მიზნებისთვის	1.12	1,6
პოლიამიდები პირველადი ფორმებით	1.1	1,5
მილები შავი ლითონებისგან	1.1	1,5
სამკურნალო საშუალებები	1.03	1.4

წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. №07/3144 [2]

როგორც ფაქტობრივი მონაცემებიდან ჩანს, საექსპორტო პროდუქციაში ძირითადად წამყვანი ადგილი უჭირავს ფეროშენადნობებს, ცხვრის ხორცს და ხე-ტყის მასალებს - 14,4 მლნ აშშ დოლარი, 12,35 მლნ აშშ დოლარი და 11,64 მლნ აშშ დოლარი. უნდა აღინიშნოს ფეროშენადნობების ექსპორტის მოცულობის მკვეთრი ზრდა, 2018 წლის 4,79 აშშ მლნ დოლარიდან 14,4 მლნ აშშ დოლარამდე 2019 წელს. მნიშვნელოვნად შემცირდა მსუბუქი ავტომობილების, ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების, უალკოჰოლო გაზიანი სასმელების ექსპორტი. ცალკე უნდა აღინიშნოს ცხვრის ხორცის ექსპორტის 3-ჯერ შემცირება. მიუხედავად იმისა, რომ 2019 წელს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, საქართველოდან 155 200 სული ცხვრის ექსპორტი განხორციელდა, 2018 წელს კი - 66 917 ერთეულის, ანუ 132%-ით გაიზარდა ექსპორტი. ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში ცხვრის ხორცის ექსპორტის 3-ჯერ შემცირება გამოიწვია იმან, რომ 2018 წელს ძირითადად გადიოდა ხორცად, 2019 კი - ცოცხალი. ამის მიზეზია ის,

რომ არაბებმა უფრო მეტი ფასი გადაიხადეს იმ პერიოდში, ვიდრე ირანელებმა. ცოცხალ საქონელზე უფრო მეტად არაბული ქვეყნებიდან არის მოთხოვნა, კერძოდ, დუბაიდან, ბაჰრეინიდან, ყატარიდან და ა.შ. რამადანის დღესასწაულის პერიოდში, გაჰყავთ და იქ ადგილზე კლავენ [3].

მიუხედავად იმისა, რომ სავაჭრო ბრუნვა 2015 წლიდან სტაბილური ზრდის ტენდენციით გამოირჩევა და 2019 წელს მან 258,3 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, ასეთივე ზრდის ტენდენცია ვერ შენარჩუნდა ექსპორტის კუთხით. საჭიროდ მიგვაჩნია, რომ ქართველმა მეწარმეებმა მეტი ყურადღება დაუთმონ წარმოებული პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოებას და მათი ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოებას, რაც მნიშვნელოვნად გააფართოებს და გაამრავალფეროვნებს საექსპორტო საქონლის ჩამონათვალს.

რაც შეეხება ირანის ისლამური რესპუბლიკიდან საქართველოში იმპორტს, 2019 წელს შემდეგი სურათია (იხ., ცხრილი 3).

ცხრილი 3

ძირითადი საიმპორტო პროდუქცია (მლნ აშშ დოლარი)

სულ - მათ შორის:		% - მთლიანის მიმართებით
ნავთობის კოქსი	49.1	26.2
მოსაპირკეთებელი კერამიკული ფილები (მოჭიქურებული)	19.91	10.6
ეთილენის პოლიმერები	11,83	6,3
მილები და ღრუ პროფილები შავი ლითონებისგან	10.2	5,4
თერმულად დამუშავებული მინა	7.0	3,7
კუთხოვანი პროფილები ნახშირბადიანი ფოლადისგან	6.95	3,7

წნელები ცხლად ნაგლინი ნახშირბადიანი ფოლადისაგან	5.92	3,2
წნელები ნახშირბადიანი ფოლადისაგან	5.5	2,9
ნატრიუმის ან კალიუმის ჰიდროქსიდი და პეროქსიდები	3.42	2,9
შესაფუთი პაკეტები და ტომრები	2.97	1,6
სპილენძის მავთული	2.92	1,6
ქვა(დამუშავებული)	2.92	1,6
ნავთობი და ნავთობპროდუქტები	2.68	1,4
მავთული ნახშირბადიანი ფოლადისაგან	2.52	1,3
ცემენტი	2.43	1,3
სიგარილები, სიგარები და სიგარეტები	2.16	1,2
მინის ჭურჭელი	2.03	1,1
მეტალოკონსტრუქციები შავი ლითონებისგან	1.95	1,0

წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. №07/3144 [2]

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 2019 წელს ძირითად საიმპორტო პროდუქციაში ლიდერობს ნავთობის კოქსი (26.2%), მოსაპირკეთებელი კერამიკული ფილები (მოჭიქურებული) (10.6%), ეთილენის პოლიმერები (6.3%), მილები და ღრუ პროფილები შავი ლითონებისაგან (5.4%), თერმულად დამუშავებული მინა (3.7%) და ა.შ. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნავთობის კოქსი, მოსაპირკეთებელი კერამიკული ფილები, ეთილენის პოლიმერები, თერმულად დამუშავებული მინა ბოლო წლებში საიმპორტო სასაქონლო ჯგუფში ლიდერობას ინარჩუნებს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ბოლო წლების განმავლობაში სულ უფრო უმჯობესდება საინვესტიციო გარემო, იზრდება

უცხოური ინვესტიციების მოცულობა, ირანიდან ინვესტიციების შემოდინება არ არის სასურველ დონეზე. საქართველოსა და ირანს შორის 1995 წლის 26 სექტემბერს გაფორმდა სამთავრობო ხელშეკრულება „ინვესტიციების ურთიერთდაცვისა და წახალისების შესახებ“, რომლის ხელშეწყობითაც ირანი გარკვეულ ინვესტიციებს ანხორციელებს. საქართველოში ირანის ისლამური რესპუბლიკიდან ინვესტიციები პირველად განხორციელდა 2006 წელს. მას შემდეგ საქართველოში ირანული ინვესტიციების ოდენობამ (2018 წლის ჩათვლით) მთლიანად შეადგინა **26.76** მლნ დოლარი.

(ცხრილი 4)

საქართველოში ირანიდან შემოსული ინვესტიციების დინამიკა (2013-2019) (მლნ დოლარი)

წლები	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
საქართველოში შემოსული ინვესტიციების მოცულობა	1020.5	1817.7	1665.6	1565.8	1894.5	1232.4	1267.7
ირანიდან შემოსული ინვესტიციები (9 თვე)	6.99	2.14	0.58	3.65	5.5	6.7	1.3
2018 წლის 9 თვესთან შედარებით(%)	123	-69	-73	530	51	22	- 69.3
წილი მთლიან ინვესტიციებში (%)	0.7	0.1	0.03	0.2	0.3	0.5	0.1

წყარო: წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. №07/3144 [2]

სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ 10 მარტს გამოქვეყნებული წინასწარი მონაცემების თანახმად, 2019 წელს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 1.27 მილიარდი აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წელთან შედარებით, 0.2%-ით მეტია. წინასწარი მონაცემებით, 2019 წლის სამ კვარტალში ირანიდან საქართველოში 1.3 მლნ დოლარზე მეტი ინვესტიცია განხორციელდა, რაც 2018 წლის ანალოგიურ პერიოდში შემოსულ ინვესტიციებთან (3.9 მლნ დოლარი) შედარებით 69.3%-ით ნაკლებია [3].

საქსტატის მონაცემების მიხედვით, გასული წლის 9 თვეში ირანელი ინვესტორებისთვის ყველაზე მიმზიდველი სამშენებლო და უძრავი ქონების სექტორი იყო, სადაც შესაბამისად 634.4 ათასი დოლარის და 203.8 ათასი დოლარის ინვესტიცია განხორციელდა. ინვესტიციების შემოდინება დაფიქსირდა ასევე დამამუშავებელი მრეწველობის სექტორში - 7.0 ათასი დოლარი. ვაჭრობის, განათლების, კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების სექტორებში ჯამში ქვეყანაში

შემოსული პირდაპირი ირანული ინვესტიციის მოცულობამ 1.293 მლნ დოლარამდე შეადგინა.

საქართველოსა და ირანს შორის ხელმოწერილია 30-ზე მეტი სახის მთავრობათაშორისი და უწყებათაშორისი შეთანხმება. მათ შორის ისეთი ეკონომიკური ხასიათის შეთანხმებები, როგორცაა სავაჭრო თანამშრომლობის შესახებ (ძალაშია 2007 წლის 12 მარტიდან), სავაჭრო-ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის შესახებ (1993 წლის 20 იანვარი), მგზავრთა და ტვირთების საერთაშორისო საავტომობილო გადაზიდვების შესახებ (ძალაშია 1998 წლის 7 ოქტომბრიდან), ინვესტიციების ურთიერთდაცვისა და წახალისების შესახებ (ხელმოწერილია 1995 წლის 26 სექტემბერს) და სხვა.

როგორც ჩანს, საქართველო-ირანის ისლამურ რესპუბლიკას შორის სავაჭრო ურთიერთობების მასშტაბები თანდათანობით იზრდება. თუმცა ეს ურთიერთობები ეკონომიკურ ასპექტში არ არის სათანადოდ განვითარებული.

ლიტერატურა/REFERENCES

- [1] ლ.კოჭლამაზაშვილი, თ. ყანდაშვილი. (2015) „საქართველოს და ირანის ეკონომიკური ურთიერთობები“. საქართველო-ირანის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობებისადმი მიძღვნილი პირველი საერთაშორისო კონფერენციის შრომების კრებული;
- [2] საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მასალები, <http://www.economy.ge/?page=ecopolitic&s> [ბოლო ნახვა 21 თებერვალი, 2020];
- [3] <https://civil.ge/ka/archives/341729>